अनुक्रमांक

नाम

A/21-22

मुद्रित पृष्ठों की संख्या : 04

वार्षिक परीक्षा 2021-2022

विषय – संस्कृत

समय – 3 घंटा | कक्षा – 9 | पूर्णांक – 80

नोट – सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।

खण्ड–'क' (अपठितांश अवबोधनम)

1. अधोलिखितानां अनुच्छेदं पठित्वा अनुच्छेदाधारितान् प्रश्नान् उत्तरत।

संस्कृतभाषा राष्ट्रस्य ऐक्यं साधयति। दिव्या गीर्वाणवाणी सर्वभाषासु रम्या, मधुरा च अस्ति। संस्कृतस्य सूक्तयः अस्माकं जीवनस्य दिशां निर्धारयन्ति। जीवनस्य सर्वेषु संस्कारेषु संस्कृतस्य प्रयोगः भवति। संस्कृतस्य गौरवं प्रति कस्यापि हृदये कोऽपि संशय न अस्ति। सर्वे संस्कृतिबोधकाः ग्रन्थाः मूलरुप संस्कृत भाषायाम् एवं लिखिता सन्ति। अत एवं उच्यते– "संस्कृतिः संस्कृताश्रिता।"

(अ) एकपदेन उत्तरत– 1

(क) संस्कृताश्रिता का अस्ति ?

(ख) संस्कृत–सूक्तयः कस्य दिशां निर्धारयन्ति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत– 2

(क) जीवनस्य केषु क्षेत्रेषु संस्कृतस्य प्रयोगः भवति ?

(स) निर्देशानुसारम् उत्तरत– 2

(क) 'सर्वभाषासु' इति पदे का विभक्ति ?

(ख) 'निश्चयः' इत्यस्य किं विलोम पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

2. अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

सर्वेषु धनेषु विद्याधनम् एव उत्तमं धनं मन्यते। विद्यया एव जनाः जानन्ति यत् किं कर्त्तव्यम् अस्ति किं च अकर्त्तव्यम्। अनया एव ज्ञायते यत् किम् उचितम् अस्ति किं च अनुचितम्। विद्याधनेन एव वयं जानीमः यत् कः सन्मार्गः अस्ति कः च कुमार्गः। विद्यया एव मनुष्यः संसारे सम्मानं प्राप्नोति।

(अ) एकपदेन उत्तरत– 1

(क) किं धनम् उत्तमं मन्यते ? (ख) कया मनुष्यः सम्मानं प्राप्नोति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत– 2

(क) विद्या धनेन वयं किम् जानीमः ?

(स) निर्देशानुसारम् उत्तरत– 2

(क) अस्मिन् अनुच्छेदे 'कर्त्तव्यम्' इति पदस्य किं विलोमपदं प्रयुक्तम् ?

(ख) 'जानन्ति' इति क्रियापदस्य अस्मिन् अनुच्छेदे किं कर्तृपदम् प्रयुक्तम् ?

(द) अस्य गद्यांशस्य उपर्युक्तं शीर्षकम् लिखत। 2

खण्ड 'ख' (रचनात्मकं कार्यम्)

3. मित्रं प्रति परीक्षा सफलतायाम् लिखितं पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तैः शब्दैः पूरयत— 5

(मञ्जूषा—परीक्षाभवनात्, पितृभ्याम्, सन्तोषं, अंकान्, साधुवादान्, कामये, प्राप्तम्, प्रियमित्रम्, प्रियमित्रम्, सप्रेमनमस्कारम्)

(ii).....

(iii).....

भवतः परीक्षा सफलतापत्रम् अधुनैव (iv).....। भवतः उत्तीर्णतां ज्ञात्वा मयि अति। (v).....अपि। अहोरात्रं प्रयासं विधाय भवान् 98 प्रतिशतम् (vi).....लब्धवाना। त्वं मम परिवार जनस्य (vii).....अर्हसि। पत्र समाप्तौ तुभ्यं पुनः वर्धायनं (viii).....। (ix).....सादर नमः।

भवत (x).....

4. मञ्जूषातः प्रदत्त शब्दसूची साहाय्येन अधोलिखितां लघु कथा पूरयित्वा पुनः लिखत।—5

(मञ्जूषा—उपायम्, एकस्मिन्, पिपासया, आकुलः, सूक्ष्मी, अभवत्, इतस्ततः, जीवने सफलताः, जलं, प्राप्तुम्, जलाशयं, स्वल्पं, जलम्, अन्वेष्टुं)

(i).....वने एकः काकः आसीत्। एकदा सः (ii).....अभवत्। सः जलाशयम् (iii).....वने (iv).....अभ्रमत्, किन्तु सुदूरं यावत् कुत्रापि कमपि (v).....न अपश्यत्। अन्ते सः एकं घटम् अलभत। तस्मिन् घटे (vi).....आसीत्। अतः सः (vii).....असमर्थः अभवत्। अथ सः एकम् (viii).....अचिन्तयत् सः दूरात् पाषाण-खण्डानि आनीय घटे अक्षिपत् एवं क्रमेण जलम् उपरि समागच्छत्। स च काकः जलं पीत्वा (ix).....उद्यमस्य प्रभावेण काकः सफलः अभवत्। उद्यमस्य प्रभावेण एवं सर्वे (x).....भवन्ति।

5. अधोलिखितेषु एकं विषयम् अधिकृत्य पञ्चवाक्यात्मितम् एकम् अनुच्छेदं संस्कृत भाषायां लिखत— 5

(क) अनुशासनम् (ख) मम विद्यालयः (ग) पर्यावरणम्

खण्ड—'ग' (अनुप्रयुक्त व्याकरणम्)

6. अधोलिखितेषु रेखांकित पदेषु सन्धिं / सन्धि विच्छेदं कृत्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत—4

(क) सूर्य + उदय (ख) विद्या + आलय

(ग) देव + ऋषिः (घ) पौ + अकः

7. उचित धातु रूपैः वाक्यानि पूरयत— 4

(क) त्वं पुस्तकं .....। (पठ् लट्लकारे)

(ख) यूवा .....। (पठं लट्लकारे)

(ग) सः विद्यालयं .....। (गम् लट्लकारे)

(घ) वंयम् गृह .....। (गम् लट्लकारे)

8. पदेषु प्रकृति प्रत्ययौ संयोज्य लिखत। 2

(क) शक्ति + मतुप् (ख) कृ + क्त्वा
(ग) समाज + ठक् (घ) अज + टाप्

9. निम्न वर्णनाम उच्चारण स्थानानि लिखत– 2
ए, म्, ट्, ब, र्, य, ज, ष, न, क

10. वर्ण वियोजनम्/संयोजनं कुरुत– 2
(क) रमेश
(ख) ह् + इ + म् + आ + ल् + अ + य् + अ + विसर्ग (:)

11. अधोलिखित अंकाना संख्यावाचक शब्दान् लिखत– 2
9, 23, 48, 60

खण्ड–'घ' (पठितांश अवबोधनम्)

12. अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा एतदाधारित प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–
पुरा कस्मिंश्चिद् ग्रामे एका निर्धना वृद्ध स्त्री न्यवसत्। तस्याश्चैका दुहिता विनमा मनोहारा चासीत्। एकदा माता स्थाल्यां तण्डुलान निक्षिप्य पुत्रीमादिदेश–सूर्यातपे तण्डुलान खगेभ्यो रक्षः किञ्चिकालादनन्तरम् एको विचित्रः काक समुड्डीय तानउपाजगाम।

(अ) एकपदेन उत्तरत – https://www.ukboardonline.com 2
(क) वृद्धा स्त्री कुत्र न्यवसत् ? (ख) माता का आदिदेश ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत– 4
(क) दुहिता कीदृशी ? (ख) माता का आदिदेश ?

(स) निर्देशानुसारम् उत्तरत– 2
(क) 'निक्षिप्य' इति पदे क प्रत्यय ? (ख) 'मनोहरा' इति पदं कस्य विशेषणं ?

13. अधोलिखितम् श्लोकं पठित्वा प्रश्नानां उत्तरत–
वृत्त यत्नेन संरक्षेद वित्तमेति च याति च।
अक्षीणो वित्ततः क्षीणो वृत्ततस्तु हतो हतः।

(अ) एक पदेन उत्तरत– 2
(क) यत्नेन किं संरक्षेद् ? (ख) किम एति च याति च ?

(ब) पूर्ण वाक्येन उत्तरत – 4
(क) वृत्ततः क्षीणः किं भवति ?

(स) निर्देशानुसारम् उत्तरत– 3
(क) 'संरक्षेत्' इति क्रियापदे प्रयुक्तः लकारः कः ?
(ख) 'धनम्' अस्य पर्यायवाचिपदं किम् ?

14. अधोलिखितं नाट्यांश पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् उत्तरत–
(ततः प्रविशति करतलाभ्यां चक्षुषी मार्जयन्ती पञ्चवर्षदेशीया बालिका सोमप्रभा)
विमला – अये जागरिता ! त्वरस्व तावत् परिहीयते विद्यालयगमन–वेला।
सोमप्रभा – अम्बे ! अद्य न गमिष्यामि विद्यालयम्।
विमला – (हस्तेन सोमप्रभां गृहीत्वा) अये किमेतत् कथयसि, विद्यालयस्तु गन्तव्य

एवं प्रतिदिनम्। (सोमप्रभायाः प्रस्थानम्)

श्वश्रूः — विमले ! अयि दुष्टे ! कुत्र मृतासि ? कियतः कालात् शब्दापयामि ?

विमला — (सकरुणं निशम्य) इयं मम श्वश्रूः सदैव मर्म घातिभिः कटुवचनैराक्षियति माम् (उच्चैः स्वरेण) अम्ब! इयमागच्छामि। किं करणीयम् ? (परिक्रामति) (ततः प्रविशति साटोपं कोपं निरुपयन्ती श्वश्रूः)

(अ) एकपदेन उत्तरत– 2

(क) सोमप्रभा कुत्र न गन्तुं कथयति ? (ख) का कटुवचनैः आक्षिपति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत– 4

(क) सोमप्रभा किं कुर्वती प्रविशति ?

(स) निर्देशानुसारं उत्तरत– 2

(क) 'इयमागच्छामि' अत्र 'इयम' सर्वनामपदं कस्यै प्रयुक्तम् ?

(ख) 'मर्मघातिभिः' इति कस्य पदस्य विशेषणम् अस्ति ?

15. अधोलिखिते श्लोकं अन्वयं समुचितपदं क्रमेण पूरयत– 2

प्रियवाक्य प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति जन्तवः।
तस्माद् तदेव वक्तत्यं वचने का दरिद्रता।।

अन्वयः–सर्वे जन्तवः..... .तुष्यन्ति। तस्मात्.....वक्तव्यम्। (यतो हि) वचने .....दरिद्रता ?

16. रेखांकित पदमा धृत्य प्रश्न निर्माण कृत्वा लिखत। 2

(क) तरोः कृपया सः पुत्रम् प्राप्नोत्।

(ख) धनवृष्ट्या कोऽपि दरिद्रः नातिष्ठत्।

17. अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमेण संयोज्य लिखत– 5

(क) तस्य सानोरुपरि विभाति कञ्चनपुरं नाम नगरम्।

(ख) तस्य गृहोद्याने कुलक्रमागतः कल्पतरुः स्थितः।

(ग) अस्ति हिमवान् नाम सर्वरत्ना भूमिर्नगेन्द्रः।

(घ) तत्र जीमूतकेतुरिति श्रीमान् विद्याधरपतिः वसति स्म।

(ङ) स राजा जीमूतकेतुः तं कल्पतरुम् आराध्य तत्प्रसादात्। च बोधिसत्वांशसम्भवं जीमूतवाहनं नाम पुत्रं प्राप्नोत्।।

18. स्तम्भ 'क' लिखतानां पदानिं पर्यायाः 'ख' स्तम्भ लिखिताः जान् यथासमक्षं योजयत–3

स्तम्भ–'क'	**स्तम्भ–'ख'**
(क) पतात	रथविहीनः
(ख) कवची	अपतत्
(ग) विरथः	कवचधारी

◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆